

MODÜL 5: ETKİNLİK TASARIMI

Modülün Hedef Kitlesi : Öğretmenler
Modülün Süresi : 20 dk. (Sunu) / 45+45 (Uygulama).
Gerekli Malzemeler : Powerpoint sunusu, Yansıtıcı, Öğretim Programı, Yeterli miktarda çalışma kağıdı ve kalem.

Modülün Hedefleri :

- 1- Öğretimsel etkinlikler kavramını tanıma,
- 2- Öğretimsel etkinlik geliştirmenin önemini kavrama,
- 3- Öğretimsel etkinlik geliştirme sürecini kavrama,
- 4- Öğretimsel etkinlik geliştirmede kritik hususları fark etme,
- 5- Öğretimsel etkinlik geliştirme ölçütlerine uygun bir etkinlik örneği geliştirme.

Modülün Uygulama Süreci :

Sunu Süreci

- ✓ Modül aynı başlıktaki powerpoint sunusu ile birlikte ele alınmalıdır.
- ✓ Sunu yapılmadan önce etkinlik geliştirme ile ilgili kavramsal çerçeve incelenmeli ve powerpoint sunusuna eklenmesi gereken yerler varsa bunlar da eklenmelidir.
- ✓ Powerpoint sunusunda sunu süresi de dikkate alınarak düzenleme yada ekleme çıkarma yapılabilir.

Etkinlik Geliştirme Süreci

- ✓ Etkinliklerin etkinlik geliştirme ilkelerine uygun olması yanında aynı zamanda öğretimsel amaçlarla uyumlu olması da gerekir. Bu bağlamda etkinlik geliştirme sürecinde öğretim programının iyi anlaşılması önemlidir. Bu bakımdan Söz konusu modülün etkili verilmesi bu aşamada belirleyici bir unsur olabilir. Çok iyi organize edilmiş, etkinlik yöntemi çok etkili olmasına rağmen kimi etkinlikler öğretimsel amacı karşılamayabilir. Öğretimsel amaç (kazanım) adından da anlaşılacağı üzere ulaşılmak istenen amaçtır. Yöntem ve teknikler ise amaca/kazanıma ulaştıracak araçlardır.
- ✓ Katılımcılara öğretim programından daha iyi yapabilecekleri birer kazanım veriniz. Kazanımların sağ tarafındaki açıklamaları dikkate almaları gerektiğini vurgulayınız.
- ✓ Etkinlik geliştirilirken etkinlik sürecinde ele alınacak kavram, beceri ve değerlere de etkinlik planlarında yer vermeleri gerektiğini hatırlatınız.
- ✓ Etkinlik planlarını örnek etkinlik sürecindeki gibi künye, öğrenme öğretme süreci, değerlendirme ve varsa eklerini içerecek şekilde aşamalandırmalarını isteyiniz.
- ✓ Etkinlik geliştirme sürecinde katılımcıların yanında durarak olası yanlış anlamaları gözlemleyerek anında düzeltiniz yada sorulara yanıt veriniz.

- ✓ Süre kalması durumunda etkinliklerin sunulmasını sağlayınız. Aksi halde yapılan etkinliklerden birkaç tanesi üzerinde (özellikle iyi örnekleri tercih ediniz) konuşunuz.
Uyarı: Etkinlik geliştirme konusunda ayrıca “İhtilafı Konuların Öğretimi Modülü” içerisindeki “Mombasa” ve “Konsensus- Uzlaşma” Modülündeki “Mobius- Seyyah” etkinliklerinden faydalanabilirsiniz.

ETKİNLİK TASARIMI

ÖĞRETİMSEL ETKİNLİK GELİŞTİRME

Etkinlik, eğitim görevlisi tarafından belirlenmiş eğitimsel – öğretimsel amaçlara yönelik oluşturulmuş planlı aktiviteler ya da performanslardır. Her ne kadar MEB tarafından geliştirilen öğretim programlarında “etkinlik örneği” kavramına yer verilmiş olsa da kavramın genel kabul gören bir tanımı yapılmamıştır. Örneğin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında¹ “Etkinlikler, kazanımları gerçekleştirmek amacıyla belli teknik ve yöntemlere göre düzenlenen davranışlar bütünüdür.” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı programda “*Anlamlı öğrenme*, gerçek öğrenme etkinlikleri/görevleri sonucu gerçekleşir. Programda yer alan kazanımların, öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi söz konusudur. Bu nedenle de öğrenme-öğretme etkinlikleri, bu programın *en kritik ögesidir.*” ifadelerine yer verilmiştir. Bazı öğretim programlarında etkinlikler yapıldığı yere göre adlandırılmaktadır. Sınıf-okul içi etkinlik ve ders dışı etkinlik gibi.

Kimi zaman etkinlik planı ile ders planı birbirleri yerine kullanılmaktadır. Ancak ders planı, belli bir ders için bir ya da birden çok ders saatinde işlenecek konuların plânlamasıdır. Etkinlik ise belirlenen bu saatte öğrencilerle yapılacak işin planlanmasıdır. Her zaman olmamakla beraber genellikle etkinlikler ders planının içerisinde bir bölümdür. Bir ders planında öğretmen birden çok etkinliğe yer verebilir. Bu bakımdan ders planının etkinliği kapsadığı söylenebilir. Ancak haftalık ve yıllık yapılan etkinlikler de mevcuttur. Bu etkinlikler ise yıllık planın bir parçasıdır. Kısaca etkinliğin amacı öğrenciyi harekete geçirme ve öğrenci ile birlikte aktivite yapmakla ilgilidir. Her ne kadar ders planı öğretimsel etkinliği kapsamış olsa bile kimi ders planları sadece etkinlik üzerinden de planlanabilir.

Etkinlik süreci temelde 3 aşamaya ayrılır. Bunlar “planlama- uygulama- değerlendirme” aşamalarıdır. Bu aşamaların içerisinde önemli olan hususlar aşağıda açıklanmıştır.

Her öğretimsel etkinliğin bir amacı vardır.

Etkinlik amacına mutlaka ulaşmalıdır. Drama, rol oynama gibi yöntemlerin çoğu zaman oyun olarak algılanması öğretimsel amacın kaybolmasına neden olmaktadır. Her öğretimsel etkinliğin sonunda yapılacak değerlendirme ile amaca ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmelidir. Ayrıca etkinliğe başlarken etkinlik tasarımı başka biri tarafından yapılmış ise ya da tasarlamanın üzerinden uzunca bir süre geçmiş ise öğretimsel amaçlar etkinliğe

¹ MEB. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi dersi (1, 2 ve 3. Sınıflar) öğretim programı*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

başlamadan yeniden gözden geçirilmelidir. Etkinlik süresince yapılacak tüm faaliyetler öğretimsel amaca dönük olmalıdır. Yetişkin eğitimindeki etkinlikler genellikle içerik öğretiminden ziyade yöntem bilgisi ve farkındalık oluşturma amacına yöneliktir.

Okullarda yapılan eğitimlerde, genellikle amaçlar daha önceden öğretim programı aracılığı ile belirlenmiştir. Bu amaçların (kazanımların) içeriği bilgi, beceri, davranış, değer **ya da** tutum kazandırmaya yöneliktir. Dolayısı ile öğretim programına yönelik bir etkinlik geliştirilecek ise ayrıca bir amaç belirlemeye gerek yoktur. Öğretim programının genel ve özel amaçları (kazanımları) etkinliğin amacı olacaktır. Bu durumda gerek *öğretim programını okuryazarlığı* gerekse programın her zaman öğretmenin yanında olması yapılacak etkinliklerin amaca hizmet etmesinde belirleyici olacaktır.

Ülkemizde TED² (Türk Eğitim Derneği) tarafından yapılan bir araştırma Türk öğretmenlerin yaklaşık %70'inin öğretim programlarındaki değişiklikleri "öğretmen kılavuz kitapları ya da ders kitaplarından izlediklerini ortaya koymaktadır. Bu durumda öğretmenlerin %70'inin öğretim programını fiziksel olarak hiç görmediği ve dolayısı ile bir okuryazarlık durumunun olmadığı söylenebilir. Oysa öğretim programı öğretmen için yazılır. Öğretim programında ilgili dersin genel yaklaşımı, genel amaçları, özel amaçları (kazanımlar), özel amaçların ilişkilendirildiği beceri ve değerler, öğretim yöntemi, ölçme değerlendirme anlayışı ile öğretmenden beklenen rol gibi unsurlara yer verilmiştir. Aynı araştırmada öğretmenlerin öğretim programını internetten indirme oranı %11, basılı olarak edinme oranı ise %1 civarındadır. Her ne kadar ders kitapları öğretim programına uygun yazılmış olsa bile öğretim programını birebir yansıtması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu durumda öğretmenlerimizden beklenen, derslerde etkinlik geliştirirken öğretim programını merkeze almaları ve öğretim programı okuryazarlığı ile ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmeye çalışmalarıdır.

Her öğretimsel etkinliğin bir hedef kitlesi vardır.

Öğretimsel etkinlikler hedef kitlenin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak yapılır. Özellikle yaş öğretimsel etkinliklerin planlanmasında dikkat edilmesi gereken bir konudur. Kimi eğitimciler çok iyi içerik bilgisine sahip olmasına karşın farklı yaş gruplarına öğretimsel etkinlik yapmakta zorlanabilmektedir. Özellikle yetişkin eğitiminde şayet teknik bir bilgi aktarımı yapılmayacaksa etkinlik planlamaları ilgiyi harekete geçirici, farkındalık artırıcı ya da yeniden hatırlamaya dönük bir içerikte ve beceri geliştirmeye dönük yapılmalıdır.

² TED. (2009). *Öğretmen yeterlikleri*. Ankara: Okan Matbaacılık.

Günümüzde eğitimde “öğrenme stilleri ve çoklu zeka” kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu iki kavram bireyi (öğrenen-öğrenci) merkeze almaktadır. Dolayısı ile öğretimsel planlama yapılırken öğrencilerin farklı zekâ alanlarını harekete geçirici ve farklı öğrenme stillerine hitap eden etkinlikler olmasına da özen gösterilmelidir.

Her öğretimsel etkinliğin bir süresi vardır.

Öğretimsel bir etkinliğin ne kadar zamanda gerçekleşeceği belirlenmelidir. Şayet 30 dakikada anlatılacak içeriğe 120 dakika süre verilirse etkinlik amacına ulaşsa bile gereksiz yere zaman kaybı ve moral kaybına neden olur. Ters bir durumda ise etkinlik bu kadar kısa bir sürede yetişmeyeceği için amacına ulaşmaz. Bu bakımdan etkinlik için gerçekçi sürelerin belirlenmesi gerekir. Sürenin doğru belirlenmesi hedef kitleyi iyi tanıma ve etkinlik tecrübesi ile yakından ilgilidir.

Her etkinlik bir kavramsal çerçeveye sahiptir.

Öğretimsel etkinliklerdeki bilgi, beceri, tutum ve değerlerin etkili biçimde verilebilmesi için belirli bir literatür bilgisi gerekmektedir. İçerik bilgisi olmaksızın yöntem bilgisi ile öğretimsel etkinlik planlanamaz. Etkinlik yöntem bilgisi ile içerik bilgisinin harmanlanması ile oluşturulur. Öğretimsel etkinliklerin olmazsa olmazı içerik olup, öğretimsel etkinlik planlaması yapan eğitici ve uzmanların içerikle ilgili kavramsal çerçeveyi çok iyi biliyor olması gerekir.

Her etkinlikte ön bilgi gereklidir.

Günümüz eğitim sisteminin temel anlayışı olan yapılandırmacılık yeni öğrenmelerin ön bilgiler üzerine inşa edilmesi öngörmektedir. Öğrencinin ön bilgisi dikkate alınmaz ise yapılacak öğretimsel etkinlik ya başarısız olur ya da hedeflenen amaca tam olarak ulaşmaz. Bu nedenle öğretimsel etkinlik planlamalarında öğrencinin ön bilgisi hakkında fikir sahibi olunması ve ondan hareket edilmesi gerekmektedir.

Her öğretimsel etkinliğin bir yöntemi vardır.

Özellikle günümüzde yöntem bilgisi içerik bilgisi kadar önemli hale gelmiştir. Bazı yöntemlerin diğer yöntemlere oranla etkili olduğu konusunda çok sayıda çalışma yer almaktadır. Aynı içerik bilgisi verildiği yönteme bağlı olarak, diğer yöntemlere oranla, hem öğrenmeyi hem de öğrenmede kalıcılığı artırabilmektedir. Yöntem belirlenirken hedef kitle, içerik, öğrenme ortamı gibi hususların da dikkate alınması gerekir. Özellikle öğretmenlere

yönelik yapılacak olan öğretimsel etkinlikler daha çok yöntem bilgisi üzerine inşa edilmek durumundadır. Günümüzde en çok tercih edilen yöntemler öğrenci merkezli ve grup çalışmasını içeren yöntemlerdir.

*Her öğretimsel etkinlik bir **mekânda** gerçekleşir.*

Öğretimsel etkinliklerin amaçları, içeriği ve yöntemine bağlı olarak doğru mekânların seçilmesi ya da var olan mekânların düzenlenmesi gerekir. Örneğin doğa ile ilgili bir etkinliğin mekânı ormanlar, kırlar olabilirken; tarih ile ilgili bir etkinliğin mekânı müzeler, arkeolojik kazılar olabilmektedir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere öğretimsel etkinlikler sadece sınıfla ya da salonla sınırlı değildir. Ancak sınıf içi etkinliklerde sınıf düzenlemeleri önemlidir. Grup çalışmasının yapılacağı bir etkinlik için sınıf sıralarının hareket edebilir bir nitelikte olması gerekir.

*Her öğretimsel etkinlikte bir **araç (materyal)** vardır.*

Öğretimsel etkinliklerin amacına ulaşması seçilen araçla yakından ilgilidir. Öğretimsel bir etkinlikte metinler araç olarak kullanılabilir gibi; makas, cetvel, bilgisayar da yine araç olarak kullanılabilir. Hangi aracın etkinlikte kullanılacağını genellikle seçilen yöntem belirlemektedir. Günümüzde teknolojinin eğitimde kullanılması son derece popüler bir kavram olmasına karşın; araştırmalar teknolojinin öğrenme üzerindeki etkisinin beklendiği oranda olmadığını göstermektedir.

*Her etkinlik iyi bir **hazırlık/planlama** gerektirir.*

Bir etkinliğe başlamadan önce çok iyi bir hazırlık gerekir. Öyle ki bu hazırlık içerik, yöntem, araç – gereç, değerlendirme yanında hedef kitlenin özelliklerini tanıma ve tanımlamayı içermektedir. Örneğin yapılacak etkili bir öğretimsel etkinlik için belirlenen sürenin yaklaşık 5-10 katı kadar süre hazırlık gerekebilmektedir. Ancak bu hazırlığın süreci tecrübe durumuna göre azalabilmektedir. İyi hazırlanmış bir öğretimsel etkinlik yazıldığında **ya da** anlatıldığında aynı alandaki diğer kişiler tarafından da uygulanabilir olmalıdır. Bu bakımdan etkinliğin planlama sürecinde yapılacak işlerin çok sistematik ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmesi önemlidir. Unutulmamak gerekir ki “Hazırlık ve planlama bir etkinliği vezir de eder, rezil del”.

*Her etkinlik bir **süreç** içerir.*

Süreç yazımı planlamanın bir alt bileşenidir. Öğretimsel etkinliklerde yapılması gerekenler aşama aşama ve anlaşılır bir yapıda verilmelidir. Etkinliklerde yapılacakların sırası aynı zamanda süreçte yapılması gerekenlere yönelik yönerge niteliğindedir. Etkinlik süreci öğreticinin (eğitim görevlisinin) rahatlıkla anlayacağı bir dilde ve mantık hatasına yer vermeyen bir nitelikte yazılmış olmalıdır. Etkinliğe nasıl başlanacağı, hangi aracın nerede kullanılacağı, ortamın nasıl düzenleneceği, hangi içeriğin hangi sırada ve ne kadar sürede verileceği (gerekirse etkinliğin her bir bileşeni için de toplam süre parçalara ayrılabilir, toplam 60 dakikalık bir süre nasıl kullanılacak ise) gibi hususlar süreçte anlaşılır bir formda verilir.

Her etkinlik bir değerlendirme gerektirir.

Öğretimsel etkinliklerde verilmesi gereken bilgi, beceri, değer ve tutumun ne oranda verildiği/kazandırıldığı ile ilgili olarak gerek öğrenciye gerekse eğitime dönüt verilmesi gerekir. Kimi değerlendirmeler sonuç odaklı olabileceği gibi kimisi de süreç odaklı olabilmektedir. Her ne kadar her şeyi ölçmek zorunlu olmasak da, sonuçta ya da süreçte amaca uygun olarak bir değerlendirme yapmak gereklidir. Değerlendirme aynı zamanda eğitimciler için daha sonra yapacağı eğitimler için de bir düzeltme kılavuzu niteliğindedir.

Her etkinlik bir kazanım (ürün) ile sonuçlanmalıdır.

Öğretimsel etkinlikler sonunda eğitim öğretim alanlarının mutlaka bir kazanımlarının olması gerekmektedir. Bu kazanım bilgi yanında beceri, değer ya da tutum da olabilmektedir. Bilgiye oranla beceri, değer ve tutumların edinilmesi daha uzun süreçte gerçekleşir. Bu nedenle beceri, değer ve tutum kazanımlarının birkaç dakikada gerçekleşmesi beklentisi içinde olunmamalıdır. Birkaç saatte söz konusu beceri, değer ve tutumun sadece içerik bilgisi verilebilir. Bu nedenle beceri, değer ve tutumlarla ilgili kazanımlar her fırsatta kazandırılmaya çalışılmalı ve sürece yayılmalıdır.

Her öğretim etkinliğinin dayandığı bir yaklaşım/ eğitim felsefesi vardır.

Öğretimsel etkinliklerin merkeze aldığı bir yaklaşım ya da eğitim felsefesi vardır. Bu yaklaşım ve eğitim felsefesi yapılacak etkinliğin şekillenmesine etki eden en merkezi unsurdur. Günümüzde davranışçı öğrenmeden ziyade bilişsel, yapılandırmacı, öğrencilerin farklı zekâ alanlarına hitap eden, öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları hâkimdir. Aynı zamanda bu anlayışlar salt sonuç odaklı değil süreci de önemseyen bir niteliktedir. Eğitim felsefesi nasıl bir insan yetiştirilmek istendiği sorusunun bir yanıtı olduğundan hem öğretimsel etkinlikler hem de etkinliklerdeki yaklaşım için belirleyici bir hareket noktasıdır.

Her öğretimsel etkinliğin anlaşılır bir dili olmalıdır.

Öğretimsel etkinlikler uygulanmadan önce genellikle yazılı olarak bir taslak hazırlanır. Öğretimsel etkinliklerde kullanılan dil sade ve anlaşılır olmalıdır. Kimi zaman anlatmak istenen ile uygulayıcının anladığı birbirinden farklı olabilmektedir. Bu bakımdan öğretimsel bir etkinlik taslak olarak yazıldıktan sonra birkaç kişiye (mümkünse etkinliğin yazıldığı alan dışından bir kişiye) okutmak ve ne anladıklarını sormak kullanılan dilin yeterliliği hakkında dönüt verecektir.

Her etkinliğin bir uygulayıcısı vardır.

Hazırlanan bir öğretimsel etkinliğin mutlaka bir de uygulayıcısı vardır. Özellikle etkinliği yazan ve uygulayanın farklı olması durumunda, etkinlik yazarının etkinlik uygulayıcısının tüm koşullarını dikkate alması gerekir. Mümkün olduğunca etkinliklere kati şeyler yazmak yerine esnek ve alternatifler içeren şeyler yazmak uygulayıcıya kolaylık sağlayacaktır. Aynı zamanda etkinliğin uygulayıcısı öğrencileri yönlendirici ve onların öğrenmelerini kolaylaştırıcı bir rolde olmalıdır. Etkinlikleri uygulayacak eğitim görevlisinin etkili iletişim ve yönetim konusunda bilgi ve tecrübesinin güçlü olması gerekir.

Her öğretimsel etkinlik uygulanabilir/gerçekleşebilir olmalı.

Öğrencilere yönelik belirlenmiş amaçlar kapsamındaki öğretimsel etkinlikler planlanırken ya da hazırlanırken öğrenci için ön görülen görevler ve çıktılar gerçekçi olmalıdır. Bir öğretimsel etkinliği uygulanabilir/gerçekleşebilir formda hazırlamak tecrübe ve birikim ile yakından ilgilidir. Öğretimsel etkinliği yazan veya uygulayan kişinin çalışmanın gerçekleştirileceği grup ile ilgili mutlaka bilgi sahibi olması gerekir. Etkinlik daha önce başka bir yerde uygulanmış olsa bile, yeni grubun özelliklerine uygun olarak etkinliğin yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

Öğretimsel etkinlikler ekonomik olmalıdır.

Öğretimsel bir etkinlik yapılırken ya da öğrencilere hazırlatılırken katılımcılara yada velilere maddi bir külfet getirecekse bu makul olmalıdır. Aksi halde öğretimsel bir hedefe ulaşma yolunda devam ederken beklenmedik sorunlarla baş etmek durumunda kalınabilir. Türk eğitim sisteminde son dönem özellikle performans ve proje ödevi adı altında verilen kimi ders dışı etkinliklerin velilere ekonomik külfet getirmesi nedeniyle eleştirildiği görülmektedir. Bu

durumda veliler öğretmenlerden derslerini geleneksel düz anlatımla yapmalarını talep edebilmektedir.

Etkinliğin zamanı/sırası uygun olmalıdır.

Özellikle ders dışı etkinliklerde zamanın doğru belirlenmesi önemlidir. Kimi etkinliklerde hava koşullarını, etkinliğin yapılacağı saat dilimini (sabah, öğle, akşam, gece gibi) doğru belirlemek gerekir. Örneğin hava gözlemi ile ilgili bir etkinlik planlaması yapılmış ise etkinliğin yapılacağı saatte havanın açık ya da kapalı olması, akşam ya da gündüz olması etkinliğin gerçekleşmesi için belirleyici olabilir. Bir diğer önemli husus ise etkinliğin sırasıdır. Özellikle fiziksel güç gerektiren etkinlikler için ilk ders saatleri yerine son ders saatlerini tercih etmek daha mantıklı olabilir. Ayrıca gerek bir gün içerisinde gerek ise bir yıllık süreçte yapılan etkinlikler birbirinin tekrarı niteliğinde olmamalıdır. Bu durum öğrencilerin etkinliğe karşı dikkatlerini kaybetmelerine neden olabilir.

Etkinlikler yeni fikirlerle beslenmiş/farklı olmalıdır.

Etkinlikler öğrencilerin ilgilerini harekete geçirici bir nitelikte olmalıdır. Etkinlikler aynı zamanda yeni ve farklı formlarda tasarlanmalı bu yönüyle de ilgi çekici olmalıdır. İlgi çekme öğrenme motivasyonu için önemlidir. Aslında öğrenmenin ana unsuru öğrenme isteğidir. Hangi yaşta olursa olsun öğrenciler yeni ve farklı fikirlere, kendilerini şaşırtan etkinliklere ilgi gösterirler ve bu etkinliklere istekli katılım sağlarlar.